

Kjære alle sammen!

Jeg står her i dag med en medalje. Helt ny. H.M. Kong Harald Vs jubileumsmedalje, som jeg har vært så heldig å få. I dag er det 25 år siden Kong Olav v døde, og HM Kong Harald V har vært konge i 25 år. Vi gratulerer kongen med jubileet, og gleder oss over kongens virksomhet, og ikke minst hans gode samarbeid med kirken.

Jeg har nå vært biskop i et drøyt år. Jeg har møtt masse mennesker, og har vært rundt omkring mange steder i bispedømmet vårt. Jeg har forhåpentligvis lært en hel masse. Jeg har fått mange inntrykk, og gjort meg en del refleksjoner. Noen av dem kommer her:

En kirke for alle

Jeg finner mye som jeg gleder meg stort over, og så er det alltid noe jeg ser etter når jeg er rundt omkring i bispedømmet. Jeg ser etter om det finnes funksjonshemmede mennesker på dette stedet. Mennesker med psykisk utviklingshemming, eller andre funksjonshemminger. Er det noe som ligner på universal utforming i kirkene – og ser det ut som om rullestolrampene er i bruk – og er de brukbare? Noen steder ser ikke jeg det. Noen steder er det tydelig at mennesker med ulike funksjonshemminger er en integrert del av lokalsamfunnet – og av menighetslivet. Mange steder lurer jeg på: har de gjemt seg, er det noen som har gjemt dem? Er det ingen, hverken i menigheten eller i hjelpeapparatet som vet at tjenesteyter har en forpliktelse til å legge til rette for tros – og livssynsutfoldelse for mennesker som trenger hjelp?

Jeg har sett og hørt mye flott, av ulike kulturopplevelser. Kultur er en viktig side ved kirkelivet. Økende bevissthet om bruken av kunst og kultur i kirka er viktig. Høydepunktet mitt første år som biskop var mandag 14. desember 2015. Grønnåsen kirke. Fullt av folk. Massevis av rullestoler. Folk gikk rundt omkring i kirka. Mange glade mennesker. Noen sang. Noen klappet i hendene. Noen ropte. Og 4 forskjellige band spilte og sang. Det var den årlige julekonserten, i et strålende samarbeid mellom kirka og Alfheim aktivitetshus. Fængselsprest Leif Bremer ledet det på en flott måte. Her var det både fadervår og juleevangelium. Jeg fikk komme fram for å formidle en hilsen. Jeg holdt opp korset, og ble enig med de som var der om at dette hadde med Jesus å gjøre. Så var det flere som kom bort til meg, der jeg sto fremme i Grønnåsen kirke og viste meg et kors, et lite kors rundt halsen, eller kanskje i et armbånd. Ho Hennie kom bort til meg og løftet opp korset mitt og så nøye på det og sa: det der må du passe veldig godt på!

Jeg lovte å gjøre det. Bedre preken enn det kan det vel knapt bli. Jeg unner alle menighetene å oppdage den fantastiske ressursen vi har i mennesker som trenger hjelp. De hjelper oss til å se det viktigste. Derfor kommer det fortsatt til å være slik at jeg ser etter om mennesker med funksjonshemminger er synlige i menighetene – som et tegn på om man har skjønnet noe av det viktigste. Vår kirkes troverdighet er avhengig av at vi er en diakonal kirke, som viser omsorg for alle. Det jeg har nevnt her i innledningen handler grunnleggende sett om akkurat det.

Klima

For et knapt år siden, i månedsskiftet januar/februar i fjor tok min gode, og nå nylig pensjonerte kollega i sør, Tor B Jørgensen kontakt med meg og spurte om jeg ville være med på å skrive en aviskronikk om oljeboring lenger nord sammen med Naturvernforbundet og Norsk tjenestemannslag. Jeg mente, og mener stadig, at hvis vår globale oppvarming fører til at iskanten flytter seg nordover, bør vi definitivt ikke følge etter iskanten nordover og bore etter enda mer olje – og gass. Media, som vel egentlig strengt tatt ikke er så interessert i kirka hvis vi ikke har noen saftige konflikter, syntes dette var interessant. Det ble intervjuer her og der, og TV-debatt – men der var det ikke jeg som stilte. Det kom en utmelding fra den Norske kirke av en stortingsrepresentant fra Rogaland, og: biskop Tor og jeg fikk en invitasjon til å komme og se og møte olje- og gassindustrien i nord. Vi fikk en flott tur til Hammerfest og Harstad. Vi fikk møte mennesker som lever av olje og gass, vi fikk møte kommuner som har fått styrket sitt velferdstilbud vesentlig pga olje- og gassinntekter. Det gjøres mye flott og riktig både i Hammerfest og Harstad. Jeg har bodd i Hammerfests naboby i mange år, og har sett hvordan Hammerfest har «reist seg» i forbindelse med Snøhvitutbyggingen. Men vårt utmerkede vertskap klarte ikke å overbevise meg om at vi kan fortsette som før med å øke energiforbruket i vårt samfunn. De prøvde iherdig, slik vi ser flere sentrale aktører gjør, å overbevise om at ingen har så ren produksjon av olje og gass som Norge. Og om at kull er verstingen, og gass er snillest. Det er helt sikkert riktig alt sammen, men likevel: hvis fattige land på den andre siden av kloden trenger energi for å reise seg, er det ikke sannsynlig at det er norsk olje og gass de skal bruke.

Jeg er veldig glad for hovedpunktene i Paris-avtalen. Først og fremst fordi den er optimistisk: vi tror vi skal få dette til.

Og: vi i den rike del av verden er villige til å redusere vårt forbruk, for at verden skal bli mer rettferdig, og for at 2-gradermålet skal være innen rekkevidde. Dette er en viktig politisk sak. Men: det er også en sak for hver enkelt av oss. Hvis vårt engasjement skal være troverdig, må det merkes, ikke bare i aviskronikker og på talerstoler, men i levd liv. Når vi klarer å gjøre ting mer miljøvennlig enn før, bidrar vi. Det kan være å ta bussen av og til i stedet for bil, det kan være å gå eller sykle. Jeg må nok innrømme at for egen del har jeg fått gult(l) kort av et visst flyselskap (som kanskje kan forstås som gult kort på fotballspråket): premie for bidrag til global oppvarming. Det er mitt, og manges store etiske dilemma: gjøre det vi bør gjøre, være der vi bør være, og gjøre det på en slik måte og i et slikt volum at vi skader kloden vår minst mulig. Telefonmøter og video- og skypekonferanser er bra, men det er ikke alt som kan gjøres på den måten. Av og til må man bare være der...

Vi diskuterer ikke lenger om klimaproblemene er menneskeskapt. Vi diskuterer hva vi skal gjøre med dem. Hvorfor i all verden skal kirka ha et engasjement i dette? Ganske enkelt fordi Gud har skapt jorda, han har gitt oss i oppdrag å forvalte den, og dessuten: kirka har et gudgitt engasjement for at alle mennesker skal ha det godt – og da trenges det mer rettferdighet i verden, og det er nødvendig å tenke på dem som kommer etter oss. Som kirke skal vi være forsiktige med konkrete politiske løsninger, men likevel, vi må tørre å være tydelige, så folk forstår hva vi mener.

Flyktnings situasjonen

Vårt bispedømme opplevde en helt ekstrem situasjon i høst. Det var en stor strøm av mennesker som kom over grensa i Storskog. Noen kom nok for at de hadde hørt at Norge er et rikt land, der er det sikkert godt å være. Vi burde vite litt om hva dette handler om: Vi hadde en stor kvænsk innvandring hit på 1800-tallet også, samtidig som mange nordmenn valgte å flytte til det lovede land på den andre sida av Atlanterhavet. I 1944 var det motsatt, da var det tusenvis som reiste sørover fra Nord-Troms og Finnmark. De fleste ble vel mottatt der de kom. Ca 50 000 flyktet fra Norge til Sverige. Og: Jesus selv var flyktning.

Nå er det til oss de kommer.

Jeg vil gjerne berømme alle de som har vært med og gjort og gjør en kjempestor innsats i møte med dem som kommer: Sør-Varanger kommune, og etter hvert mange kommuner i bispedømmet, politi, flyktningsmottak rundt om i landsdelen vår, menigheter, frivillige organisasjoner osv.

Det ble en utfordrende situasjon, og ikke minst de som var på grensa og møtte dem som kom, la nok merke til at her også kom en del mennesker som ikke hadde et beskyttelsesbehov. Det ble raskt satt i gang tiltak for å begrense flyktningsstrømmen. Det var nok behov for det, men jeg må nok innrømme at flere av disse tiltakene er så drastiske at jeg er bekymret. Like før jul søkte to syriske familier tilflukt i Rypefjord kirke i Hammerfest. De har flyktet fra Syria, via Russland der de fikk multivisum, for så å komme til Norge over Storskog. De har vedtak om utsendelse fra Norge. De vet, fordi de har kontakt med andre syrere i tilsvarende situasjon, at de ikke kan regne med opphold i Russland, men risikerer å bli sendt tilbake til et krigsherjet Syria. For meg er det umulig å late som om jeg ikke har hørt dette. Det er mange returner over Storskog i disse dager, jeg er bekymret for en del av disse menneskene som blir returnert.

Jeg er imponert over Hammerfest menighet som har lagt så godt til rette for disse 8 menneskene. Jeg konstaterer også at norske myndigheter fortsatt respekterer kirkehuset og kirkefreden på en slik måte at de ikke sender politi inn for å hente dem ut. Dette er ikke en varig løsning, det er ikke annet enn en akutt løsning når de gode alternativene ikke finnes. Men det er et tydelig tegn på at vi har menigheter som stiller opp for folk som trenger det.

Det er fremmet et forslag til endringer i utlendingsloven. Man foreslår å legge til rette for saksbehandling på grensa, der den enkelte polititjenestemann skal kunne ta avgjørelser som ikke kan påklages. Dette gir jo ingen seriøs behandling av en søknad. Allerede Stoltenberg-regjeringen la til rette for at enslige mindreårige ikke skulle få sin sak behandlet før de var 18 år, og da skal det gjøres en vurdering av behov for beskyttelse eller evt. humanitært opphold. Hvis ikke slike grunner finnes, må de reise fra Norge. Dette gir og vil fortsatt gi masse utrygghet for barna, og det vil selvsagt ikke hjelpe på integreringen at de ikke vet om de får bli her. Ifølge Noas har mange som er returnert fra Norge som 18-åringer fått massive psykiske skader. Jeg er også veldig bekymret over at man i forslaget er så restriktive i forhold til familiegjenforening. Det stilles krav om å kunne underholde familie og fire års arbeid eller utdanning. Dette er nærmest umulig for svært mange, ikke minst de som er mer

eller mindre traumatisert fordi de rett og slett har flyktet fra en uholdbar tilværelse. Både biskop og bispedømmeråd kommer til å sende inn høringsuttalelse i denne saken.

Vi utfordres om vi vil være et folk som er raus i forhold til mennesker i nød. Paven har nettopp gitt ut bok. Tittelen er «Guds navn er barmhjertighet». Jeg tror faktisk vi har mye inspirasjon å hente fra Roma.

Kirken i endring

Vi hadde kirkevalg i høst. Det var større engasjement og deltakelse enn tidligere. 16,7% av de stemmeberettigede stemte, for 4 år siden var det 13,5% som stemte. Det er blitt satt sammen mange gode menighetsråd i bispedømmet vårt, nå er kursing av rådene i gang. Nytt bispedømmeråd ble konstituert for ei drøy uke siden. Jeg ser fram til samarbeid med det nye rådet, under ledelse av Kai Krogh!

Jeg registrerer at mange er bekymret for kirka vår. Det tror jeg kanskje det har vært grunn til i de siste 2000 årene. Men det hjelper ikke mot noe som helst. Vi har jo verdens beste budskap! Vi forkynner ham som sier om seg selv: «Jeg er veien, sannheten og livet, ingen kommer til Far uten ved meg». Eller for å si det med den gamle Freia-reklamen: ingen over, ingen ved siden av. Vi er frimodige med budskapet om Jesus Kristus, både i våre lokalmiljø rundt om, og i vårt arbeid og vår kontakt med andre troende i hele den store verden. Budskapet har en kraft, en dynamikk i seg selv som aldri skal stoppes. Det var vel egentlig derfor Jesus gav oss dåps- og misjonsbefalingen. Den står fortsatt ved lag.

Derfor satser vi med barn og unge. Trosopplæringen må bli mer enn flott planer, den er også massevis av flotte møter med de dømte hele veien fra 0-18. Lys våken, babysang, 4-årsbøker, bibel-lesing, konfirmantarbeid og et vell av aktiviteter. Jeg tror at trosopplæringsarbeidet vil ha avgjørende betydning for kirkas plass i samfunnet. Hvis vi benytter vår gode anledning, får vi gjennom dette arbeidet god kontakt med den oppvoksende slekt – og med foreldrene.

Noen sier at de unge er kirkas fremtid. Men egentlig er det jo kirkas nåtid. Vi satser stort på de unge hos oss. Ungdommens kirketing er blitt en flott arena. Og vi skal være flinkere med å utfordre våre unge til å ta kirkelig utdanning – i samarbeid med utdanningsinstitusjonene. Tromsø er kjempeheldige som har full presteutdanning. Mange har vært innom studiet, men få har tatt hele teologiutdanningen på UiT Norges arktiske universitet. Derfor vurderer universitetet å ta bort tilbudet. Jeg håper inderlig at de bestemmer seg for å fortsette. For universitetets egen skyld, for forskningen, men også for å ha en teologi som farges og preges av livet her i nord. Og selvsagt også for rekrutteringen. Ved nyåret har UiT blitt slått sammen med Høgskolene i Harstad og Narvik. Det er jo trist dersom denne utvidelsen (som nå omfatter hele vårt bispedømme – og litt til) kommer samtidig som man kutter teologien som fag. Teologiutdanningen er en viktig kulturbærer i landsdelen. Fra bispedømmets side vil vi bidra så godt vi kan, og arbeidsutvalget i bispedømmerådet

gjorde et vedtak like før jul om å bidra, også økonomisk, i et rekrutteringsarbeid til dette studiet.

Kirkelig utdanningscenter i Nord (KUN) her i Tromsø gir praktisk kirkelig utdanning til diakoner, kateketer, kirkemusikere og prester. De har stor nytte av samarbeid med universitetet, jeg håper inderlig at det kan fortsette. I 2015 vigslet jeg 8 nye prester og en kantor i vårt bispedømme. Jeg tror det er rekord. Av disse hadde for øvrig 5 prester og den ene kantoren sin praktisk kirkelige utdanning fra KUN. Hvis det fortsetter slik, kan vi glemme rekrutteringsproblemene. Men det går ikke av seg selv. Her trengs det godt samarbeid fra alle kanter. Vi har for øvrig også et rekordstort kull med studenter knyttet til vårt bispedømme på «Veien til prestatjeneste»: til våren møter vi 12 studenter som snart er ferdig utdannet!

Splittes kirka?

Kirkemøtet vedtok våren 2014 at kirka ikke burde splittes. Det er jeg enig i. Men: gode vedtak i kirkemøtet kan neppe sikre det. Jeg registrerer at det etableres ulike kristne fellesskap utenfor Den norske kirkes gudstjenestefellesskap. Det skjer i liten grad i vårt bispedømme, men vi ser det her i Tromsø. Noen melder seg ut, andre blir værende som medlemmer, men trekker seg mer eller mindre ut av fellesskapet her. Jeg er veldig opptatt av kirkas enhet. Det er noe av biskopens oppgave, og jeg synes det er trist å se oppsplittingen. Dette utfordrer kirka, ikke minst oss i ledelsen, å opptre på en slik måte, og gjøre slike vedtak at ikke aktive gode kirkefolk synes at det er vanskelig å være en del av kirkefellesskapet. Dette gjelder ikke minst hvordan vi omtaler hverandre. På den annen side vil jeg gjerne utfordre de som trekker seg ut av kirkas fellesskap: om å ta alvorlig Jesu inderlige bønn om at «må de alle være ett» (fra Jesu yppersteprestelige bønn i Joh. 17). Ikke minst i forhold til trosopplæringsarbeidet er dette veldig viktig: menighetene får tildelt midler til trosopplæring av alle døpte i alderen 0-18 år. Trosopplæring handler om kristen kunnskap, men også om å utvikle gode holdninger og verdier. Vi er avhengige av en god kombinasjon av ansatte og frivillige medarbeidere for å nå alle med et godt trosopplæringsarbeid, men dersom flere av menighetens kjernetropper velger andre fellesskap, sliter vi med å få tak i nok folk til å stille opp i trosopplæringsarbeidet. Vi tåler godt diskusjoner i kirka. Vi tåler ulike synspunkter, og samtidig skal vi ikke glemme at vi står sammen om det viktigste.

Men er det plass for Den norske kirke i fremtidssamfunnet? 1. januar 2017 er vi blitt et selvstendig rettssubjekt, ikke en statlig virksomhet. Jeg er overbevist om at det er bruk for oss. Og jeg tror at våre politikere gjør folket et bjørnetjeneste hvis man tenker at samfunnet klarer seg greit uten kirkens verdier. Vi ser det i de store katastrofene, sist nå på Svalbard, Lommedalen kirke i Bærum etter at en 13-åring ble funnet død, før det de mange små katastrofene, for ikke å snakke om juli 2011. Kirka har stor verdi i vårt samfunn. Når noe skjer, brukes ofte kirkene som et naturlig samlingspunkt. Vi skal, med frimodighet holde fram våre verdier, og vårt trosgrunnlag. Ikke bare i de store katastrofer, men i det daglige. Det står i grunnlovens §16: «Den norske kirke, en evangelisk-luthersk kirke, forblir Norges folkekirke».

Vi er en kirke som skal kunne møte folk i alle livssituasjoner. Vi vil være med å bringe «Mer himmel på jord» - som er overskrifta på Den norske kirkes visjonsdokument

Den tyske politiske leder Angela Merkel hadde en kommentar til dem som var så redde for at det var så mange muslimer i Tyskland: «I stedet for å være redd for troende muslimer, bør Europas kristne heller starte å gå i kirken.» Trygghet på vårt eget er et godt grunnlag for å møte det som for mange er fremmed og ukjent.

Jeg slutter meg fullt og helt til Merkels utsagnet og legger til: dette gjelder også for alle innbyggerne i vårt store og flotte bispedømme. Som biskop ønsker jeg en raus og inkluderende folkekirke. Jeg ønsker å være ute der folket er. Ta del i hverdagslivets ulike utfordringer og gleder. Vise at kirken fortsatt skal være en viktig drivkraft både for å videreutvikle vårt samfunn og for å gi hver enkelt innbygger anledning til å gi meg og alle andre medarbeidere i kirken vår gode og spennende innspill på hvordan vi sammen skal forme fremtidens folkekirke i en verden og i et land som er i store endringer.

Til slutt, her i nord er mørketida snart over. Vi går mot lysere tider igjen. La oss derfor heller ikke glemme alle gleder og spennende muligheter livet gir oss.

Takk for oppmerksomheten!